

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา" ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ครูสอนศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอยู่ในระดับใดและความแตกต่างด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอน รายได้ และการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานอยู่ในท้องถิ่นต่างกัน จะมีระดับการมีส่วนร่วมในด้านค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านวางแผนแก้ไขปัญหา ด้านปฏิบัติงานตามโครงการ และด้านติดตามผลประเมินผลโครงการแตกต่างกันหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าครูสอนศาสนาอิสลามมีปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างไรบ้าง

ปัญหาที่ครูสอนศาสนาอิสลามไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านนั้น ข้อจำกัดเกิดจากระบบราชการที่ไม่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังหรือเกิดจากความเคยชินของผู้ปฏิบัติงานพัฒนาไม่ปรารถนาที่จะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น (วิรัช วิรัชนิภาวารณ, 2532 : 32) ในขณะที่เดียวกันผู้ปฏิบัติงานพัฒนาขาดความเข้าใจ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือวัฒนธรรมของประชาชนในหมู่บ้าน กิจกรรมการพัฒนานำไปปฏิบัติ จึงอาจจะไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม อันมีผลทำให้การพัฒนาร่วมกันไม่ได้ผล นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาจากรัฐบาลไม่สนับสนุนอย่างจริงจัง นโยบาย

และระบบราชการ ไม่ยอมกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน โดยอ้างเสมอว่าประชาชน
ยังไม่พร้อม และการสั่งการก็มาจากเบื้องบน ผลที่ชาวบ้านได้รับก็คือ ชาวบ้านไม่มี
โอกาสคิดเป็น ไม่มีโอกาสได้รับการปลุกฝังให้พึ่งตนเอง ต้องพึ่งพารัฐบาลตลอดไป
การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถูกจำกัดมากเกินไปโดยนโยบายของรัฐบาล

ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม
และชาวบ้านในชุมชน เท่าที่ผ่านมาโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ที่นำไปปฏิบัติใน
การพัฒนาหมู่บ้านนั้น รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยที่ครูสอนศาสนา
อิสลามและชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับความคิดริเริ่ม คัดลั่นใจ ดำเนินการ
กับโครงการที่นำไปพัฒนาหมู่บ้าน ปัญหาที่ตามมาคือ ชาวบ้านอาจไม่ให้ความร่วมมือ
เพราะไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและอาจไม่เชื่อว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาจะ
มีความจริงจังหรือยอมรับความคิดของคนเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมก็ด้วยความเกรงใจ
หรือด้วยความศรัทธาต่อบุคคลภายนอกชุมชนที่มีอิทธิพล เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด
นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนา รวมทั้งด้วยความศรัทธา และเกรงใจบุคคล
ภายในชุมชนบางคน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วม
แต่ "กาย" ส่วน "ใจ" นั้นไม่มีส่วนร่วมด้วย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2530 : 63)
เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ แนวทางที่จะแก้ปัญหา ก็จะต้องมีการพัฒนาแบบการเข้ามามี
ส่วนร่วมโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะการพัฒนาหมู่บ้านเป็น
หน้าที่ของทุกคนรวมทั้งครูสอนศาสนาอิสลามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน
ของตนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เริ่มตั้งแต่ร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหาในหมู่บ้าน
ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติงานตามโครงการร่วมติดตามผลประเมินผล
โครงการ และโครงการที่คิดขึ้นโดยทุกคนในหมู่บ้าน จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหา
ในการพัฒนาหมู่บ้านได้ดียิ่งขึ้น

ในระยะหลังหน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐบาลและเอกชนได้เริ่มให้ความสนใจ
และพยายามในการร่วมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรประชาชนเพื่อเพิ่มพูนการมีส่วนร่วมใน
โครงสร้าง และกระบวนการตัดสินใจในเรื่อง การวางแผนการพัฒนาการประเมินผล
การพัฒนาจะต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมรับรู้และให้โอกาสชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหา

ของชุมชน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสังคม, 2530 : 8-13) เหตุผลที่สำคัญเพราะปัญหาที่ชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดขึ้นนั้นย่อมทำให้ชาวบ้านเกิดความสำนึกว่าตัวเองมีความสำคัญ อย่างน้อยก็มีความรู้สึกว่ามีใช้คนโง่เหลวในสายตาของเจ้าหน้าที่พัฒนา การที่ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ชาวบ้านร่วมกันคิดขึ้นนั้นจะทำให้ชาวบ้านมีความผูกพันต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนามากขึ้นด้วย ซึ่งย่อมทำให้ชาวบ้านเพิ่มความเอาใจใส่ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนมากขึ้น สอดคล้องกับแนวความคิดสำคัญของ "การมีส่วนร่วมของประชาชน" ในระดับท้องถิ่น เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาให้บุคคลหมู่บ้าน ชุมชน และประเทศสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง (สุนิสา สุจิตานนท์ และคณะ, 2535 : บทนำ) ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาได้แสดงนิสัยของการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนา และสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบนี้เป็นการพัฒนาจากเบื้องล่างไปสู่เบื้องบน โดยเริ่มต้นจากทุกคนในหมู่บ้านในระดับรากฐานไปสู่รัฐในระดับบนนั่นเอง โดยที่ชาวบ้านจะต้องเป็นฝ่ายริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้านขึ้น เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของตนเองและชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพราะการพัฒนาที่ไม่สามารถกระจายผลไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ได้อย่างจริงจัง ฮิวตัน วูลิเมซี (2534 : 68) กล่าวว่า เนื่องจาก

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนน้อย รับผิดชอบไม่ทั่วถึง
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะเป็นผู้กำหนดปัญหา และลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งไม่ค่อยตรงกับปัญหา และความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผู้รับการพัฒนา
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะเป็นผู้กำหนดวิธีการขั้นตอนการแก้ปัญหา โดยไม่คำนึงถึงความสามารถของคนส่วนใหญ่
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐมักกำหนดวิธีการขั้นตอนแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเองมากกว่าของคนส่วนใหญ่

ในทางตรงข้าม หากได้นำเอาประชาชนซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของผู้รับผลของการพัฒนาให้เข้ามาอยู่ในกระบวนการของการคิดค้นปัญหา และเข้าร่วมการปฏิบัติงานตามโครงการ ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบในกิจกรรมทั้งปวงแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยคือเป็นผู้ให้คำแนะนำสนับสนุนในทางวิชาการย่อมจะมีผลทำให้การพัฒนาเกิดลักษณะของการสร้างสมประโยชน์และพึงพอใจของประชาชน เป็นการขจัดความขัดแย้ง ทั้งด้านจิตใจของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนา และข้อครหาที่ว่าข้าราชการทำงานเพื่อประโยชน์ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2534 : 76) กล่าวว่า ถ้าหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา จะเกิดความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ การดำเนินการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชน รวมทั้งการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาจะมากขึ้นและจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้นด้วย

สำหรับพื้นที่จังหวัดยะลา นั้น มีปัญหาการพัฒนาที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม นิยมพูดและใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการติดต่อในชีวิตประจำวัน ประชาชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาถือปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ผู้ปกครองนิยมส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาษามลายูและหลักธรรมศาสนาอย่างจริงจังตามบ้านโต๊ะครู ตามมัสยิด หรือปอเนาะในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน และในตอนเย็นหลังเลิกเรียน หรือเวลาว่างของทุกวัน นอกจากนี้ วันเสาร์ อาทิตย์ ยังต้องเรียนเต็มวันอีกด้วย จากสภาพการเรียนของเด็กอยู่ในลักษณะนี้ ทำให้กระทบกระเทือนต่อผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาตามปกติเป็นอันมาก ซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร และอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก สถิติทดสอบตกซ้ำชั้นก็สูงมาก (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, น.ป.ป. : 1-4) กระทรวงศึกษาธิการได้ทราบเรื่องนี้ จึงได้

แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาการดำเนินการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ภาคศึกษา 2 (ศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2, 2510 : 9-20) จึงได้มีการประชุมในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาในภาคศึกษา 2 โดยประชุมครั้งแรก ณ ครูสัมมนาจารย์ จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2502 ที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการปรับปรุงการสอนภาษาไทยเพื่อให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ทั่วถึงกัน ส่วนภาษาอื่นซึ่งใช้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียน ศาสนาอิสลามให้สอนภาษามลายูไม่ใช่ภาษาอาหรับ และให้เร่งจัดทำแบบเรียนทั้งภาษาไทยและภาษามลายูให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและกาลสมัย กับให้ทำแบบเรียนภาษาไทยเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม

การประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาครั้งที่ 2 ได้จัดขึ้นที่ครูสัมมนาจารย์ยะลา เมื่อวันที่ 17-18 สิงหาคม 2503 ที่ประชุมมีมติว่า ควรจัดการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนทุกระดับ จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำสัมพันธ์ เพื่อติดต่อให้ความเข้าใจอันดีและถูกต้องแก่ประชาชน โดยฝึกเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่แล้ว และผู้ที่ประชาชนที่นับถือในหมู่บ้านให้ทำหน้าที่นี้ เช่น ครูประจำบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม โต๊ะคอเต็บ ฯลฯ

การประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาครั้งที่ 3 การประชุมครั้งนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการประชุมครั้งที่ 2 เป็นการประชุมสัมมนาเพื่อวางระเบียบการปรับปรุง ส่งเสริมปอเนาะ และได้ส่งไปยังกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพิจารณาประกาศใช้ต่อไป

การประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2505 ที่ประชุมมีมติให้ผ่อนผันความรู้ภาษาไทยแก่ครูสอนภาษามลายูเพราะหาครูที่มีวุฒิตามที่กำหนดไว้มาทำการสอนภาษามลายูไม่ได้ เห็นควรจะได้รับยกเว้นเรื่องนี้ ที่ประชุมให้เสนอเรื่องไปยังกระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมาในปี 2507 ได้มีการอบรมครูสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลาม ครูเหล่านี้มีวุฒิต่ำกว่าชั้น ม.3 เป็นการอบรมระยะ 3 ปี เริ่มปี 2507 อบรมวิชาความรู้ระดับชั้นประถมปีที่ 5 ผู้เข้าอบรม 60 คน ปี 2508 อบรมวิชาความรู้ชั้นประถมปีที่ 6 ผู้เข้าอบรม 49 คน และในปี 2509 อบรมวิชาความรู้ชั้นประถมปีที่ 7

ผู้เข้าอบรม 46 คน ความมุ่งหมายการอบรมครูอิสลามนี้ เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น เพื่อจะได้สามารถช่วยสอนวิชาภาษาไทยและอื่น ๆ ได้อีก นอกจากวิชาภาษามลายูและศาสนาอิสลามแต่อย่างใด

แต่การดำเนินการสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลาม ยังมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่มีสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนก็ยึดถือตำราที่จัดพิมพ์มาจากต่างประเทศ และตัวครูผู้สอนเองก็ปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิเพียงชั้นประถมปีที่ 4 เท่านั้น ส่วนวุฒิทางศาสนานั้นยังไม่มีถือหลักเกณฑ์เพียงให้อ่านคัมภีร์กุรอานได้ อ่านเขียนภาษามลายูได้ จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ต่อมาก็มีการยกเลิกไม่ได้สอนแต่ให้ครูเหล่านั้นทำการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรประถมศึกษาหรือทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการโรงเรียน (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, ม.ป.ป. : 2)

ครั้นเวลาต่อมาทำให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษาโดยสรุปมีดังนี้ มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามขึ้นในหมู่บ้านตามมีสัถิต โดยไม่ได้ขออนุญาตดำเนินการจัดการศึกษาอย่างอิสระทำให้นักเรียน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาต้องเรียนหนักมาก ดังที่กล่าวมาแล้ว ตัวครูผู้สอนศาสนาอิสลามก็ไม่มีวุฒิทางสามัญหรือวุฒิครู จึงไม่เข้าใจกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากสภาพปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจึงมีนโยบายการแก้ปัญหาโดยกำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมา และได้อบรมผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามเข้ารับการอบรมและมอบวุฒิบัตร ให้ไปประจำทำการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยโดยให้ทำการสอนในโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามมากกว่าร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งโรงเรียน (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, ม.ป.ป. : 1-4) และจากการประชุมสัมมนาตามโครงการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาจังหวัดชายแดนประจำปีงบประมาณ 2534 (สำนักงานศึกษาธิการ เขตการศึกษา 2, 2534 : 41-45) ได้สรุปสาระสำคัญของวัตถุประสงค์และนโยบายด้านการศึกษา ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดขึ้นเมื่อ 8

พหุศักราช 2531 ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทุกระดับให้พัฒนาและทำกิจกรรมของโรงเรียน และคุณครูและโรงเรียน โดยเน้นมุขมิตินั้นที่ให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะทางวิชาการและเหตุผลในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม รวมทั้งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสถานการณ์ที่ใช้ความรุนแรงหรือการแบ่งแยกที่เป็นภัยต่อสังคม ในส่วนของ การบริการสังคม ยังมีมติให้นักวิชาการและนักศึกษามีกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น การกีฬา ศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ร่วมกับส่วนราชการผู้นำทาง ศาสนาและผู้นำท้องถิ่นรวมทั้งชาวบ้าน ซึ่งในหลักการนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่ได้เน้นการจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชนบท (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 55-56) โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ 8 ประการ คือ

- 1) ปรับปรุงการเรียนการสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม
- 2) ส่งเสริมให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง สามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชน ให้เห็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนที่โรงเรียนรับผิดชอบ
- 3) เพื่อพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจให้เกิดความตระหนักและยอมรับความจำเป็นในการพัฒนาชุมชนโดยสภาพพึ่งตนเอง
- 4) เพื่อให้โรงเรียนรู้จักการคัดเลือกและพัฒนาผู้นำให้ได้ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ และมีคุณสมบัติของนักพัฒนา
- 5) เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียนในด้านวิชาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
- 6) เพื่อปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

7) เพื่อปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ประสานงาน
ตลอดจนบริการด้านวิชาการและวิชาชีพในการพัฒนาชนบท

8) เพื่อปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬา
นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีในท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษานั้นแบ่งออกได้ 3 ประการคือ การสอนนักเรียน สอนผู้ปกครอง และสอนประชาชนในหมู่บ้าน จากนโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐบาลดังกล่าว ครูสอนศาสนาอิสลามจึงเริ่มมีมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 จนถึงปัจจุบันและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รับผิดชอบเต็ม ประเพณีของท้องถิ่นเป็นอย่างดี และเป็นบุคคลที่มีภูมิความรู้ในหน้าที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่จากปัญหาและความเป็นมาของปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นเรื่องที่น่าจะค้นหาคำตอบในปรากฏการณ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามว่า จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างไร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลาเป็นอย่างไร เมื่อวิจัยแล้วผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมในแต่ละด้านผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ตามลักษณะของครูสอนศาสนาอิสลามที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอน รายได้ และการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นต่างกัน จะมีระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวม และในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ปานกลาง หรือน้อย สอดคล้องหรือแตกต่างกันหรือไม่มีปัญหาและอุปสรรคตลอดจนข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ อย่างไร อันจะเป็นแนวทางให้ทราบว่าครูสอนศาสนาอิสลามมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองหรือไม่เพียงใด เพื่อนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ทั้งนี้จะได้ดำเนินการสนับสนุนปรับปรุง หรือแก้ไขเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม อีกประการหนึ่งจะได้มองเห็นความ

สำเร็จหรือความล้มเหลวในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามที่จะนำไปสู่การส่งเสริมปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติ ระบบการบริหารที่เกี่ยวกับครูสอนศาสนาอิสลามในรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดกรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามนั้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงไปสู่กรอบแนวคิดในการศึกษา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 ครูสอนศาสนาอิสลาม
- ตอนที่ 2 ความหมายของการมีส่วนร่วม
- ตอนที่ 3 แนวความคิดและคุณลักษณะของการมีส่วนร่วม
- ตอนที่ 4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
- ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ครูสอนศาสนาอิสลาม

1.1 ความเป็นมาของโครงการสอนศาสนาอิสลาม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้มี ปัญหาทางการศึกษาแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นของประเทศไทย ซึ่งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร และอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก หากเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของประถมศึกษา สกิติ การสอบตกซ้ำชั้นก็สูงมาก (ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลาม, เขตการศึกษา 2, ม.ป.ป. : 1-4)

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ดี จึงได้กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นมา ดังปรากฏในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ ว.ก.930/2519 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2518 โดยให้หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ต่อมาในปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ทำให้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ต้องมีการปรับปรุงเป็นหลักสูตรฉบับใหม่ เรียกว่า "อิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)" สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงขอให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนสังกัดให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาฉบับปรับปรุงใหม่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป (กรมวิชาการ, 2535 : คำนำ)

1.2 การดำเนินงานเกี่ยวกับครูสอนศาสนาอิสลาม

1.2.1 การดำเนินการในระยะแรก

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามแล้ว เขตการศึกษา 2 ได้ประสานงานกับจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 2 เพื่อให้จัดส่งครูเข้ารับการอบรมก่อนทำการสอนศาสนาอิสลาม ปรากฏว่ามีบางอำเภอในพื้นที่จังหวัดยะลาได้ส่งครูไปเข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นข้าราชการ ครูที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นผู้ที่ได้รับการบรรจุให้เป็นครูสอนภาษามลายูและศาสนาอิสลามมาก่อน มีความรู้สามัญเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาได้มีการอบรมเพิ่มวุฒิได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ส่วนความรู้ทางศาสนานั้น ขณะนั้นยังไม่มีวุฒิ เพียงแต่ให้เป็นผู้ที่มีความรู้โดยผ่านการสอบความรู้ความสามารถ ทำการสอนศาสนาอิสลามในระดับไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ เมื่อครูผ่านการอบรมแล้ว ต่างก็กลับไปเริ่มดำเนินการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตนประจำทำการสอนอยู่ แต่ก็เป็นการค้าเงินการอย่างจริงจังอยู่เพียงระยะหนึ่งเท่านั้น ต่อมาก็ค่อย ๆ หุุดสอนกันไปทีละโรงเรียนโรงเรียนในที่สุดก็ไม่มีโรงเรียนใดทำการสอนศาสนาอิสลามอีกเลย สาเหตุที่หุุดสอนเพราะครู

สอนศาสนาอิสลามเหล่านั้น มีความลำบากใจในทางปฏิบัติเพราะไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารการศึกษาระดับโรงเรียน อำเภอ และจังหวัดเท่าที่ควร โดยอ้างว่าไม่มีงบประมาณโรงเรียนก็ไม่ยอมแบ่งเวลาให้ทำการสอนโดยอ้างว่ากระทรวงศึกษาธิการสั่งให้ทำการสอนนอกเวลาเรียนปกติ ซึ่งทางสำนักงานเขต เขตการศึกษา 2 ก็ทราบเรื่องนี้ จึงได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติไปยังจังหวัดต่าง ๆ แล้วแต่ก็ยังไม่เห็นผลทางการปฏิบัติ เพราะการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาในขณะนั้น อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.2.2 การดำเนินการในระยะหลัง (พ.ศ.2521-2524)

การปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ทางจังหวัดไม่สามารถจะดำเนินการได้เพราะขาดบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นครูสอนศาสนาอิสลาม และไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินการ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 จึงได้สำรวจบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก น่าจะมีผู้ที่เคยเรียนศาสนา มาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจากวิทยาลัยครูยะลา และโดยการศึกษา ด้วยตนเอง พอที่จะช่วยทำการสอนไปพลาง ๆ ก่อน เขตการศึกษา 2 จึงได้จัดทำแบบสำรวจเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่งไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 2 ผลการสำรวจปรากฏว่า แต่ละจังหวัดมีครูมุสลิมที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามและมีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ทำการสอนศาสนาอิสลาม มีเป็นจำนวนมาก แม้ว่าจะมีไม่ครบทุกโรงเรียนก็ตาม แต่ก็น่าจะหาทางจัดการอบรมเพื่อให้สามารถทำการสอน เป็นการทดลองไปพลางก่อน ได้ (ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลาม, เขตการศึกษา 2, ม.ป.ป. : 6-8)

1.2.3 การดำเนินการเกี่ยวกับการอบรมครูสอนศาสนาอิสลาม

เมื่อสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรจากจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดทำแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาของเขตการศึกษา 2 ส่งไปยังจังหวัดต่าง ๆ ภายในเขตพิจารณาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2521 โดยยึดหลักดังต่อไปนี้

1) การสอนศาสนาอิสลามเฉพาะวิชาหลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ และวิชาจริยธรรม ให้ทำการสอนเป็นภาษาไทย ส่วนวิชา อัลกุรอาน หลักการอ่านอัลกุรอานและภาษาอาหรับนั้น ซึ่งอาจจะเชิญบุคคลภายนอก มาทำการสอนก็ได้

2) การกำหนดหลักสูตรการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามซึ่งได้ กำหนดหลักสูตรการอบรมครูไว้ 3 ประการคือ

2.1) ครูสอนศาสนาอิสลามที่สอนเป็นภาษาไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

-ผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสนา ด้วยการศึกษาค้นคว้าหรือศึกษาจากวิทยาลัยครู จะต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรกำหนด 10 วัน

-ผู้ที่จบชั้นปีที่ 4 จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมาแล้วต้องเข้ารับการอบรมกำหนด 6 วัน

2.2) ครูผู้สอนเฉพาะภาษาอาหรับ จะต้องเข้ารับการอบรมกำหนด 3 วัน

2.3) ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่โรงเรียนที่เปิดทำการสอนศาสนาอิสลามต้องเข้ารับการอบรม กำหนด 2 วัน

1.2.4 หลักการคัดเลือกครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ได้ประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาทั้ง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับการกำหนดเป็นหลักการพิจารณาคัดเลือกครูเพื่อบรรจุเข้าทำการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาดังนี้ (ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลาม, เขตการศึกษา 2, ม.ป.ป. : 11-12)

1) ครูสอนอิสลามศึกษาตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ถือว่าเป็นลูกจ้างรายชั่วโมง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

2) ให้มีวุฒิสามัญอย่างน้อยจากระดับประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่าและสามารถใช้ภาษาไทยได้ดี

3) วุฒิต่างศาสนา ควรเป็นผู้มีวุฒิอย่างน้อยจบชั้นปีที่ 7 (มศะวะซีชีเตาะฮ์) ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของเขตการศึกษา 2

4) เป็นผู้ที่อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี แต่ต้องมีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ก็ยิ่งดี เพราะหากเป็นผู้ที่ยังอยู่ในวัยรุ่นเกินไปก็อาจจะทำให้เกิดความเชื่อถือจากผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น

5) เป็นผู้ที่ร่างกายแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ตามกฎ ก.พ.

6) ควรพิจารณาจากบุคคลในท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียนด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและผู้บริหารโรงเรียนนั้น ๆ ด้วย

หลักการที่กำหนดไว้นี้ ถือว่าเป็นหลักการที่อาจยึดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น เรื่องวุฒิต่างศาสนาในบางจังหวัดที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังไม่แพร่หลายก็อาจจะกำหนดวุฒิเพียงเป็นผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก็เพียงพอไปก่อน แต่ในบางจังหวัดที่มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแพร่หลาย และมีคุณภาพได้มาตรฐานแล้วก็อาจจะกำหนดคุณวุฒิเป็นผู้ที่จบชั้นปีที่ 7 (มศะวะซีชีเตาะฮ์) หรือชั้นปีที่ 10 (ชานาวีสะฮ์) ก็ได้ หรือความรู้สามัญในชั้นแรกอาจจะกำหนดไว้เพียงให้เป็นผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่านั้นก็ได้ แต่บางจังหวัดซึ่งมีผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงกว่านี้จำนวนมาก ก็อาจจะกำหนดคุณวุฒิให้สูงกว่าได้ตามความเหมาะสม เรื่องตัวบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นก็ควรถือเป็นหลักการสำคัญข้อหนึ่ง เพราะจะส่งผลทางด้านอื่น ๆ อีกหลายประการ แต่ถ้าหากบุคคลที่เหมาะสมไม่ได้ ก็อาจจะพิจารณาบุคคลจากต่างถิ่นก็ได้

1.2.5 การบรรจุครูสอนศาสนาอิสลาม

เมื่อจังหวัดต่าง ๆ พิจารณาคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกได้ตัวบุคคลที่จะทำการสอนศาสนาอิสลามตามจำนวนที่ต้องการแล้วสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ จะต้องส่งบุคคลเหล่านั้นไปรับการอบรมตามหลักสูตร การอบรมครูสอนศาสนาอิสลามสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักสูตรสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 เสียก่อน เมื่อผ่านการอบรมตามหลักสูตรและได้รับวุฒิบัตรจากสำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 แล้ว จังหวัดต่าง ๆ จึงจะพิจารณาบรรจุส่งไปประจำทำการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาตามสัญญาต่อไป

1.2.6 ค่าตอบแทนครูสอนศาสนาอิสลาม

ค่าตอบแทนครูสอนศาสนาอิสลามจะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมงในอัตราชั่วโมงละ 80 บาท ดังปรากฏในสำเนาหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค.0514/31814 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2535 (รายละเอียดในภาคผนวก)

1.2.7 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

การดำเนินการสอนศาสนาอิสลามตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่ 3 หน่วยด้วยกันคือ

- 1) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- 2) สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2
- 3) สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 5 จังหวัดชายแดน

ภาคใต้

2. ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนจากนักพัฒนาชุมชน และนักวิชาการสาขาค่าง ๆ ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดังนี้

กรณีศึกษา ซันดี (2524 : 11) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชนหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการโดยกระทำผ่านองค์การเพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

สำหรับ เซนต์ จามริก และคณะ (2524 : 20) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่ายและยังอาจเป็นการฟื้นฟูพื้นฐานความมั่นคง สำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในขั้นปลาซ และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละคนมีประโยชน์เกื้อข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการและปัญหาของประชาชน

ส่วน สุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่สามารถที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ไพรัตน์ เคชะรินทร์ (อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 8) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ว่า "การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน"

ขณะที่ สุจินต์ ดาววีระกุล (2527 : 18) ยังให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อตนเองและมีส่วนดำเนินการเพื่อ

ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งปรารถนาหรือตั้งใจไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้เป็นการกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 320) ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า "หมายความว่า ให้ประชาชนเป็นผู้ค้นคิดปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่าง ไม่ใช่เรากำหนดไปให้ว่าประชาชนเข้ามาร่วมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา" และ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 183) ยังกล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่นักพัฒนาชุมชนและนักวิชาการได้กล่าวไว้แล้ว พอสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกของประชาชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาหมู่บ้านในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมตั้งแต่เป็นผู้คิดค้นปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหา การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยประชาชนเป็นผู้คิดขึ้นมาและเป็นผลดีจากการรวมกลุ่มของประชาชน

3. แนวความคิดและคุณลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนนั้นได้มีนักการศึกษาและนักพัฒนาได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

พัฒนา บุญสวัสดิพันธุ์ (2527 : 145) ได้พูดถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า "การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอดตั้งแต่การวางแผนโครงการ การเสาะแสวงหาเงิน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น"

จากการศึกษาของ กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน
(2518 : 23) ได้ศึกษาการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอ
เมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การพัฒนา พอสรุปได้ดังนี้

- 1) มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- 2) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินงาน
- 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
- 4) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
- 5) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 6) มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา
- 7) มีส่วนร่วมในการวางแผน
- 8) มีส่วนร่วมในการประชุม
- 9) มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
- 10) มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
- 11) มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
- 12) มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
- 13) มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
- 14) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่วางไว้
- 15) มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน ทรัพย์สิน
- 16) มีส่วนร่วมในการออกแรงหรือสละแรงงาน
- 17) มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
- 18) มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาติดตามหรือประเมินผล

ในทำนองเดียวกัน กรรณิกา สัมดี (2524 : 13) ได้สรุปรูปแบบการมี
ส่วนร่วมไว้ 10 รูปแบบคือ

- 1) การมีส่วนร่วมประชุม
- 2) การมีส่วนร่วมออกเงิน

- 3) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
- 4) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
- 5) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
- 6) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
- 7) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
- 8) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
- 9) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
- 10) การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

สำหรับลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น ไพรัตน์
เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้สรุปไว้ว่า

- 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นใน
ชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหา
ของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เพื่อสนองความต้องการ
ของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัด
และแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีประโยชน์ต่อส่วนร่วม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถ
ของตนเอง
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุ
ตามเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม
ที่ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เจมส์คีย์ ปิ่นทอง (2527 :

10) ได้สรุปไว้มี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- 3) มีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการคือ (นิรันดร์
จงวุฒิเวศย์ อ้างอิงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 186)

- 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
- 2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
- 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เงื่อนไขเพิ่มเติมนอกจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการที่กล่าวมา

ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้

- 1) ประชาชนต้องมีเวลา
- 2) ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินไปกว่าค่าตอบแทนที่จะได้รับ
- 3) ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม
- 4) ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย
- 5) ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระทั่งกันต่อตำแหน่งหน้าที่หรือ

สถานภาพทางสังคม หากจะมีส่วนร่วม

โรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker, 1971 :
316) ได้เสนอแนวความคิดที่ลงงานการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
มีความสัมพันธ์กับตัวแปร ดังต่อไปนี้

- 1) ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง
- 2) การชักจูงและประเมินผล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการ
ตัดสินใจ
- 3) การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ อันมีผลจากการประเมิน

- 4) การสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ
- 5) การกระทำจากการตัดสินใจ

จากความหมายแนวความคิดและคุณลักษณะของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดขอบเขตของการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นประชาชนในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ

- 1) ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา
- 3) ร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ
- 4) ร่วมคิดตามประเมินผลโครงการ

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ จะเน้นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคม ทฤษฎีบทบาท ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเพื่อนำมาอธิบายและสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

4.1 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Social Action Theory)

จางง์ อภิวัฒน์สิทธิ์ (2523 : 63) ได้อ้างอิงทฤษฎีการกระทำทางสังคมของผู้ที่ทำการศึกษารื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้คำจำกัดความการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลับ และกล่าวว่า การกระทำทางสังคมมนุษย์มี 4 ขั้นคือ

1) การกระทำที่มีเหตุผล (Rational Action) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสม ในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

2) การกระทำที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม (Valuable Action) เป็นการกระทำซึ่งใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิต มีความสมบูรณ์หรือ การกระทำเช่นนี้มุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนาและทางศีลธรรมอื่น ๆ เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

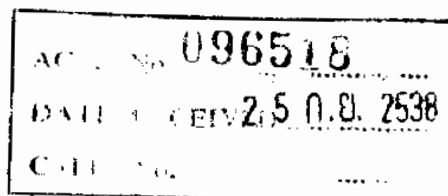
3) การกระทำตามประเพณี (Traditional Action) เป็น การกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลัก ในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณี ไม่คำนึงถึงเหตุผล

4) การกระทำที่แฝงด้วยความเสน่ห (Affective Action) การกระทำแบบนี้คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุ ที่เป็นจุดหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นใด ทั้งสิ้น นอกจากเรื่องส่วนตัว

นอกจากนี้ สุกฤษดิ์ แสงมณี (2524 : 31) ได้กล่าวถึง ทฤษฎี การกระทำทางสังคมของ รีคเตอร์ (Reeder, 1968 : 131) ซึ่งเป็นผู้ได้ รวบรวมกลุ่มของปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นทฤษฎีเพื่ออธิบายถึงการกระทำทางสังคม (Social Action) ว่าการกระทำ ของมนุษย์ในเรื่องใด ๆ ก็ตามก็ขึ้นอยู่กับกลุ่มปัจจัยซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประการ ได้แก่

- 1) เป้าประสงค์ (Goals)
- 2) ความเชื่อ (Belief Orientation)
- 3) ค่านิยม (Value Standrd)
- 4) นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (Habits and Customs)
- 5) ความหมายและปทัสถาน (Expectations and Norms)
- 6) ข้อผูกพัน (Commitment)
- 7) แรงเสริม (Forces)
- 8) โอกาส (Opportunity)
- 9) ความสามารถ (Ability)
- 10) การสนับสนุน (Support)

จากทฤษฎีที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การกระทำทางสังคมนั้นสามารถดูใจ หรือสนับสนุนให้บุคคลหรือประชากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือกระทำกิจกรรมร่วมกัน จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของครูสอนศาสนาอิสลามย่อมเป็นการกระทำ ทางสังคมประการหนึ่ง

Handwritten notes and signatures in the bottom right corner, including a circular stamp and some illegible text.

4.2 ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาทส่วนใหญ่จะพิจารณากันใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะแนวโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) และลักษณะแนวปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ซึ่งมีผู้แสดงความคิดเห็นไว้หลายท่าน เช่น ตามแนวความคิดของ จีพรธรรม กาญจนจิตรา (2523 : 20) ได้ให้นิยามลักษณะของบทบาทในลักษณะแนวโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นส่วนด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาท หมายถึง ผลต่อเนื้อที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งปฏิสัมพันธ์ ซึ่ง วิทธา วรณศิริ (2529 : 11) ได้กล่าวถึงบทบาทในแง่โครงสร้างทางสังคมว่า บทบาทเป็นส่วนที่ติดอยู่กับฐานะตำแหน่ง จึงเป็นผลให้ทุกคนในสังคมมีรูปเค้าโครงของบทบาทในขณะที่นักจิตวิทยาอาชามอธิบายในแง่ของความสัมพันธ์ของกลุ่มชนว่า บทบาทของคนนั้นเป็นผลมาจากการที่บุคคลไปมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่นหรือสิ่งอื่น อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังทฤษฎีบทบาทก็ต้องอาศัยทั้งในแนวโครงสร้างทางสังคม และแนวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ดังที่ ทิศธา สุวรรณชฎ (2527 : 43) ได้สรุปฐานะตำแหน่งและบทบาทของบุคคลทางสังคมไว้ดังนี้คือ

- 1) มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
- 2) มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought-To-Be-Role) ประจำอยู่ในตำแหน่ง
- 3) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
- 4) การที่คนเราจะทราบถึงตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากสังคมกรรม (Socializaiton) ในสังคมนั้น ๆ

5) บทบาทที่ควรจะเป็นนั้น ไม่นั่นนอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริงของคนที่ครองตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครอบงำตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นกับบุคลิกภาพของตนเอง บุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

นอกจากนี้ บิดเดิลและโทมัส (Biddle and Thomas, 1966 : 96) กล่าวว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันโดยบุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้น จะมีบทบาทแตกต่างกัน แต่ละบุคคลจะมีบทบาทหลายอย่างขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งกฎระเบียบสังคมและวัฒนธรรม ที่แต่ละสังคมได้กำหนดไว้ โดยแต่ละบทบาทบุคคลเผชิญกับความคาดหวังต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องแสดงออก ความคาดหวังเหล่านี้อาจจะกำหนดจากปทัสถานทางสังคมกลุ่มบุคคลหรือชนชั้น ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงมิได้ขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม แต่เพียงอย่างเดียว หากขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ในสังคมด้วย

จากทฤษฎีที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การที่แต่ละบุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางสังคมนั้นสัมพันธ์กับบทบาททางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การที่ครูสอนศาสนาอิสลามเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านนั้น ก็สัมพันธ์กับบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของเขา คือ เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

4.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

แคสเปอร์สัน และไบรท์แบงค์ (Kasperson & Breitbank, 1969 : 1-3) ได้เสนอแนวความคิดว่าการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมนั้น มีมาตรวัด 3 ประการคือ

1) การกระทำโดยแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่ม อาจจะทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อสรุปที่ไม่ถูกต้องเพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ถึงค่านิยม ความรับรู้และพฤติกรรมของแต่ละ

บุคคล กล่าวคือ กิริยาที่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมก็คือ กิริยาที่แสดงต่อผลของการกระทำนั้นโดยตรงของแต่ละบุคคล

2) ความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการร่วมกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีความผูกพันและมีแรงจูงใจในการกระทำ

3) คุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งดูจากผลและผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้าง สอดรับความสามารถและความคิดเห็นมีการประเมินผล

จากทฤษฎีการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของครูสอนศาสนา คือ พฤติกรรมที่แสดงออกต่อการพัฒนาหมู่บ้านโดยตรงของแต่ละบุคคล โดยเข้าร่วมในการพัฒนานั้นบ่อยครั้งตลอดระยะเวลาของการพัฒนา ซึ่งแสดงออกในรูปของความรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามคือ ร่วมค้นหาปัญหาร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ และร่วมประเมินผลโครงการ อันเป็นพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของครูสอนศาสนาอิสลามที่จะใช้เป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัย

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ แต่มีงานวิจัยที่พอจะนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องที่น่าส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา ที่สำคัญได้แก่ เหน้ อามู วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ และการติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.1 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเพศกับการมีส่วนร่วม

เพศเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน
ประการแรกเนื่องจากเพศชายและเพศหญิงมีลักษณะทางชีววิทยาที่แตกต่างกัน
(แนว โสคติพันธ์, 2534 : 19) ประการที่สองเพศชายมีแบบแผนการใช้ชีวิต
แตกต่างไปจากเพศหญิงตามลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม

จากการศึกษาของโคฟแมน (Kaufman, 1949 : 301) ได้กล่าวไว้ว่า
เพศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ เพศชายมีส่วนร่วม
มากกว่าเพศหญิง

ขณะที่ ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยทาง
เศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้าง
งานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคิ่งพยอม
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ ลักษณะและ
ปริมาณการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน
200 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ
148 คน และกลุ่มที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ 52 คน ผลการศึกษาพบว่า
เพศชายมีส่วนร่วมในโครงการสร้างงานในชนบททุกขั้นตอนมากกว่าเพศหญิง

ส่วน อานาจ สุชาประดิษฐ์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วม
ของประชาชน ในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ความ
มุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์
สาธิตการตลาดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นสมาชิกศูนย์สาธิตการตลาด จำนวน 272 คน
ผลการศึกษาพบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดสูงกว่าเพศหญิง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .0003$)

นอกจากนี้ การวิจัยของ แนว โสคติพันธ์ (2534 : บทคัดย่อ) ที่ได้
ศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่
จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม เปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วม
และประมวลปัญหาข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ

พัฒนาชุมชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในชนบทพื้นที่จังหวัดสงขลาที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 480 คน ผลการวิจัยพบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่าเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยนี้มาศึกษาโดยคาดว่า ครูสอนศาสนาอิสลามเพศชายมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากกว่าครูสอนศาสนาอิสลามเพศหญิง

5.2 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอายุกับการมีส่วนร่วม

อายุเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างมากจากการศึกษาของ

โคฟแมน (Kaufman, 1949 : 301) ได้ศึกษาพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนกล่าวคือผู้ที่มีอายุมากมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมาก

ส่วน บรูเนอร์ (Bruner, 1959 : 120) ได้สรุปผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่านที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคม พบว่า อายุเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

สำหรับ อำนาจ สุชาประดิษฐ์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาด อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่าสมาชิกที่มีอายุสูงมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่มีอายุต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .0006$)

ผู้วิจัยได้นำปัจจัยนี้มาศึกษาโดยคาดว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุมากจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากกว่าครูสอนศาสนาอิสลามที่มีอายุน้อย

5.3 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวุฒิการศึกษากับการมีส่วนร่วม

ตามแนวความคิดของโคฟแมน (Kaufman, 1949 : 301) ได้ศึกษาพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน และบราวน์ (Brown, 1953 : 59) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างแข็งขันคือคนที่มีการศึกษาสูง

ขณะที่ แอนเดอร์สัน (Anderson, 1952 : 198) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางสังคมที่หมู่บ้านหนึ่งในมลรัฐนิวฮอว์ค พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมทางสังคม

ในส่วนการวิจัยของ จำนง ไพบโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันติมิตรในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช ความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของประชาชนต่อโครงการสันติมิตร กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพอง จำนวน 329 คน ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในระดับการศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากการวิจัยของ อรพินทร์ สุทธิพันธ์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับการมีส่วนร่วมและเพื่อเปรียบเทียบตัวแปรกับการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี จำนวน 178 คน ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้สูงกว่าสมาชิกที่มีการศึกษาค่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

นอกจากนี้ อำนาจ สุญาประดิษฐ์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาด อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า สมาชิกที่มีระดับการศึกษาสูงมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาดสูงกว่าสมาชิกที่มีระดับการศึกษาค่ำ และแนว ใสศติพันธ์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สาเหตุที่นำตัวแปร วุฒิการศึกษามาพิจารณาเพราะครูสอนศาสนาอิสลาม นอกจากจะมีวุฒิการศึกษาทางศาสนาอิสลาม วุฒิการศึกษาสามัญแล้วยังมีวุฒิทางการศึกษา

ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรทั้ง 3 ประเภทมาพิจารณา เพราะต้องการศึกษาว่า พฤติกรรมการศึกษากับการมีส่วนร่วม คาดว่าน่าจะแตกต่างกันในการพัฒนาหมู่บ้าน

5.4 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสพการณ์ในการทำงานกับการมีส่วนร่วม

ประสพการณ์ในการปฏิบัติราชการของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ครูสอนอิสลามศึกษามีความรู้ความเข้าใจในสภาพของหมู่บ้านแตกต่างกันโดยที่ครูสอนอิสลามศึกษาที่ปฏิบัติราชการมาเป็นเวลานานจะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับชุมชนมากกว่าครูที่มีอายุปฏิบัติราชการน้อยกว่า ดังเช่น บุญเลิศ นนทลือชา (2528 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความมุ่งหวังของผู้เฝ้าท้องถิ่นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อชุมชนชนบท กลุ่มตัวอย่างได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำเยาวชน และกลุ่มครูในชนบท ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครูที่มีประสพการณ์มากกว่าจะมีความมุ่งหวังสูงกว่ากลุ่มครูที่มีประสพการณ์น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร สุธี (2529 : 97) ซึ่งพบว่า ครูที่มีประสพการณ์ในการทำงานมาก มักจะสร้างสมความรู้ความสามารถความชำนาญในการทำงานไว้มากเช่นกัน จึงมีผลให้สมรรถภาพในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ สูงกว่าครูที่มีประสพการณ์ในการทำงานน้อย

จากแนวความคิดและการศึกษาวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า ประสพการณ์ในการปฏิบัติราชการของครูสอนศาสนาอิสลามคาดว่าน่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านด้วย

5.5 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับราชได้กับการมีส่วนร่วม

โคฟแมน (Kaufman, 1949 : 301) ได้ศึกษาพบว่าราชได้มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และโดเนน (Donald, 1951 : 127) ได้กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคล โดสบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง

ส่วน บราวน์ (Brown, 1953 : 591) ได้ศึกษาเรื่องผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างแข็งขันและไม่แข็งแรงแรง

มักมีฐานะแตกต่างกันออกไป คือ บุคคลที่มีรายได้อาจสูง มักจะเข้าร่วมกิจกรรมอย่าง
แข็งขันมากกว่าบุคคลที่มีรายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เนลสันและ
เวอร์เนอร์ (Nelson and Verner, 1960 : 252) ได้กล่าวว่า สมาชิกที่เข้า
ร่วมกิจกรรมมักจะเป็นผู้ที่มีรายได้อาจสูง

สำหรับ อาสาสมัคร เกษมทรัพย์ (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับกำรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนชุมชนของผู้ปกครองในเขตอำเภอ
มุลานุก จังหวัดพิจิตร ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนภูมิวิศึกษา
เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกำรมมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
นักเรียนโรงเรียนชุมชนภูมิวิศึกษา โดยมีจำนวนครัวเรือนของประชาชนทั้งสิ้น 356
ครัวเรือน มีจำนวนผู้ปกครอง 220 คน เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน
ผลการศึกษาพบว่า รายได้ของผู้ปกครองมีความเกี่ยวข้องกับระดับกำรมมีส่วนร่วม
คือ ผู้ปกครองที่มีรายได้อาจสูงมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนชุมชนมากกว่าผู้ปกครอง
ที่มีรายได้น้อย

ในขณะที่เดียวกัน อารยา วัฒนกิจ (2526 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยการ
มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี ความมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงปัจจัยของการเข้าไปมีส่วนร่วมของ
ผู้ปกครองนักเรียนในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางด้าน
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมกลุ่มประชากรได้จากผู้ปกครอง
ของเด็กเล็ก จำนวน 4 ศูนย์ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 177 คน ผลการศึกษา
พบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับรายได้อาจสูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็ก
เล็กสูงกว่าผู้ปกครองที่มีระดับรายได้น้อย

ซึ่งจากการวิจัยของ ฉ้าน วุฒิกิจการรักษ (2526 : บทคัดย่อ)
อำนาจ สุชาประดิษฐ์ (2533 : บทคัดย่อ) และแนว โสคติพันธ์ (2534 :
บทคัดย่อ) สรุปสอดคล้องกันว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจดีกว่า เข้ามา
มีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า

ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมแรงกาย ร่วมออกเงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ ผู้ที่มีรายได้น้อย จึงน่าจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย

5.6 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วม

อาสาสมัคร เกษมทรัพย์ (2524 : 28) และอารสา วัฒนกิจ (2526 : 79) ได้ศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้ปกครองที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลน้อย

ส่วน อรพินท์ สุทธิพันธ์ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และเปรียบเทียบตัวแปรกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มแม่บ้านกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในจังหวัดปัตตานี จำนวน 178 คน ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจมากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้สูงกว่าสมาชิกที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เคหกิจน้อย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และแนว ไสตถิพันธ์ (2534 : 78) ศึกษาพบว่าผู้ที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นมาก มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่าผู้ที่มีความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักที่ปฏิบัติงานท้องถิ่นน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยนี้มาศึกษาเพราะคาดว่า ผู้ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นมากน่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านมากกว่าผู้ที่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นน้อย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า มีตัวแปรหลายตัวที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม แต่ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่อไปคือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดยึดถือเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

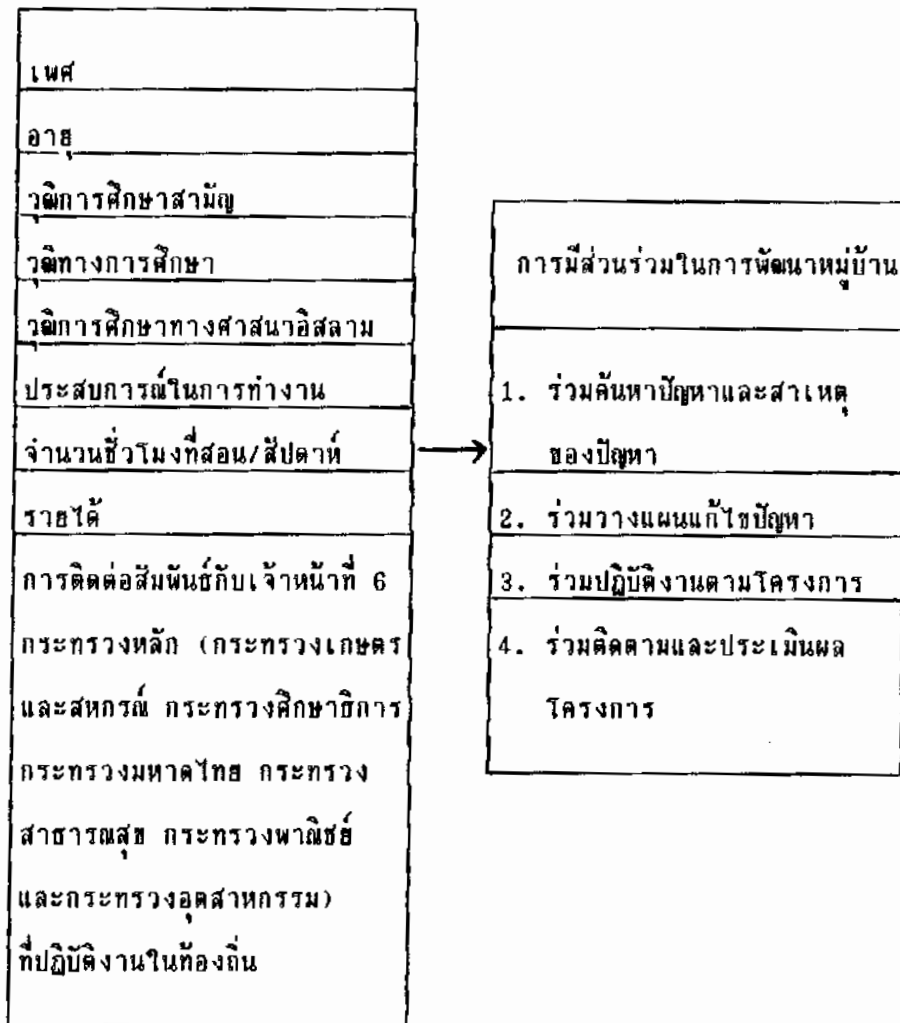
ในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา ที่จะให้ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัยนั้น จะต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญของครูสอนศาสนาอิสลาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้ลักษณะของครูสอนศาสนาอิสลามเหล่านี้ เป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นสัมพันธ์กันกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งเป็นตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วสรุปได้ว่า ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิต่างการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนที่สอน
ต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง
พาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น จะมีผลทำให้ระดับการมี
ส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาคือสละมาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด
ยะลา แตกต่างกันดังภาพประกอบ 1

จากตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังกล่าวเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (X)

ตัวแปรตาม (Y)

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ
และตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย 5 ข้อ ดังนี้คือ

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามทั้ง 4 ด้าน คือ
 - 1.1 ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 - 1.2 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา
 - 1.3 ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ
 - 1.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ
2. ศึกษาเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามทั้ง 4 ด้าน ตามตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นของครูสอนศาสนาอิสลามกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1-1.4)
4. ศึกษาตัวพยากรณ์ลักษณะของครูสอนศาสนาอิสลามกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1-1.4) และหาสมการพยากรณ์

5. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการแก้ไข้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1-1.4)

สมมติฐาน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลาไว้ดังนี้

1. ครูสอนศาสนาอิสลามที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลักที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันคือ
 - 1.1 ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 - 1.2 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนแก้ไข้ปัญหา
 - 1.3 ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ
 - 1.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ
2. เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นของครูสอนศาสนาอิสลามต่างกัน จะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1-1.4) แตกต่างกัน
3. เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางศาสนา วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นของครูสอนศาสนาอิสลาม เป็นตัวแทนภาคและได้สมการพหุภาค การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน (ตามข้อ 1.1-1.4) แตกต่างกัน

ความสำคัญและประโยชน์

ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน

คือ

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ทราบถึงสภาพและระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา 3) ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ 4) ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ

1.2 ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามตามตัวแปรอิสระ คือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิก่อนการศึกษาทางศาสนา วุฒิต่างการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ รายได้ การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น

1.3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างครูสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.4 ทำให้ทราบถึงตัวแทนภาคที่ตีกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

1.5 ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญห การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 เพื่อใช้ในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์ศาสตร์การพัฒนาและนโยบายการพัฒนาให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นข้อมูลในการชี้แนะปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านชุมชนสัมพันธ์ของครูสอนศาสนาอิสลามในการพัฒนาหมู่บ้านได้ดียิ่งขึ้น

2.3 เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการกำหนดลักษณะงานและการมีส่วนร่วมของครูสอนศาสนาในการพัฒนาหมู่บ้านให้เหมาะสมได้ยิ่งขึ้น

2.4 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการของครูสอนอิสลามจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่อผู้บริหารทุกระดับและเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในการพัฒนาหมู่บ้าน

2.5 ผลการวิจัยประโยชน์และแนวทางสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้สนใจในการพัฒนาชุมชน ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนางาน พัฒนาชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา จึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในด้านร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ
2. เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมที่ปฏิบัติจริงในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในปีการศึกษา 2536
3. ประชากรเป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ในปีการศึกษา 2536 จำนวน 119 คน จาก 119 โรงเรียน 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดยะลา ดังรายละเอียดในตาราง 1
4. ตัวแปรที่จะศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

4.1.1 เพศ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1.1.1 ชาย

4.1.1.2 หญิง

4.1.2 อายุ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1.2.1 ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 42 ปี

4.1.2.2 สูงกว่า 42 ปี

4.1.3 วุฒิการศึกษาสามัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1.3.1 ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ม.ศ.3 (ม.3)

4.1.3.2 ม.ศ.5 (ม.6)

4.1.4 วุฒิกิจการศึกษาศาสนาอิสลามแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

4.1.4.1 ระดับอิมติดาอียะฮ์ (ชั้นปีที่ 1-ชั้นปีที่ 4)

4.1.4.2 ระดับมุตตะวัชชีเตาะฮ์ (ชั้นปีที่ 5-ชั้นปีที่ 7)

4.1.4.3 ระดับชานาวียะฮ์ (ชั้นปีที่ 8-ชั้นปีที่ 10)

หรือสูงกว่า

- 4.1.5 วุฒิทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ
- 4.1.5.1 ไม่มีวุฒิทางการศึกษา
 - 4.1.5.2 มีวุฒิทางการศึกษาระดับอนุปริญญา
 - 4.1.5.3 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญา
- 4.1.6 ประสบการณ์ในการทำงาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ
- 4.1.6.1 ต่ำกว่า 6 ปี
 - 4.1.6.2 6-12 ปี
 - 4.1.6.3 สูงกว่า 12 ปี
- 4.1.7 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ
- 4.1.7.1 ต่ำกว่า 12 ชั่วโมง
 - 4.1.7.2 12-20 ชั่วโมง
 - 4.1.7.3 สูงกว่า 20 ชั่วโมง
- 4.1.8 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ
- 4.1.8.1 ต่ำกว่า 4,000 บาท
 - 4.1.8.2 4,000-6,500 บาท
 - 4.1.8.3 สูงกว่า 6,500 บาท
- 4.1.9 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) ที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น
- 4.1.9.1 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 1-4 ครั้ง/ปี
 - 4.1.9.2 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 5-8 ครั้ง/ปี
 - 4.1.9.3 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 9-12 ครั้ง/ปี
- 4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน โดยแยกวัดเป็นรายด้านคือ
- 4.2.1 ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 - 4.2.2 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา

4.2.3 ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ

4.2.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. คำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามของครูสอนศาสนาอิสลาม เป็นคำตอบที่ตรงตามสภาพการปฏิบัติงานจริง
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา ปีการศึกษา 2536

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะตามตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา" ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานจริงของครูสอนศาสนาอิสลามในลักษณะที่เป็นผู้มีส่วนร่วม ริเริ่ม ประสานงาน หรือสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านขึ้น และส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่หมู่บ้าน ซึ่งพิจารณาได้จากผลการตอบแบบสอบถามเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดยะลา ตามลักษณะการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้านคือ

1.1 การร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา หมายถึง ร่วมคิดค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ร่วมเสนอปัญหาและเสนอแนะปัญหาร่วมตัดสินใจเลือกปัญหาที่สำคัญที่สำคัญของหมู่บ้าน

1.2 การร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา หมายถึง ร่วมคิดหาแนวทางเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหา ร่วมประชุมวางแผนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกแผนการพัฒนา ร่วมสนับสนุนแผนงานที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน

1.3 การร่วมปฏิบัติงานตามโครงการ หมายถึง ร่วมประชุมชี้แจงให้ข้อมูลของโครงการ ร่วมออกเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ ร่วมสนับสนุนในโครงการการพัฒนา ร่วมประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ

1.4 การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง ร่วมวางแผนควบคุม ติดตาม เฝ้าระวัง สรุปผล ติดตามผล และประเมินผล ตลอดจนร่วมดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา

2. ครูสอนศาสนาอิสลาม หมายถึง ครูสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นลูกจ้างรายชั่วโมง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

3. เพศ หมายถึง ความเป็นชายหรือความเป็นหญิงของครูสอนศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.1 ชาย

3.2 หญิง

4. อายุ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันตามปฏิทิน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

4.1 ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 42 ปี

4.2 สูงกว่า 42 ปี

5. วุฒิการศึกษาสามัญ หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดของครูสอนศาสนาอิสลาม ตามระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

5.1 ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ม.ศ.3 (ม.3)

5.2 ม.ศ.5 (ม.6)

6. วุฒิการศึกษาทางศาสนา หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดของครูสอนศาสนาอิสลาม ตามหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

6.1 ระดับอับดีคาลอียะฮ์ (ชั้นปีที่ 1-ชั้นปีที่ 4)

6.2 ระดับมุตะวัสซี้เตาะฮ์ (ชั้นปีที่ 5-ชั้นปีที่ 7)

6.3 ระดับชานาวีฮะฮ์ (ชั้นปีที่ 8-ชั้นปีที่ 10) หรือสูงกว่า

7. วุฒิทางการศึกษา หมายถึง การศึกษาชั้นสูงสุดของครูสอนศาสนาอิสลาม ตามหลักสูตรการศึกษาของวิทยาลัยครูหรือมหาวิทยาลัยที่เปิดสอน วิชาชั้นครู แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

7.1 ไม่มีวุฒิทางการศึกษา

7.2 มีวุฒิทางการศึกษาระดับอนุปริญญา

7.3 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญา

8. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ครูสอนศาสนาอิสลาม ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานครั้งแรกจนถึงปีการศึกษา 2536 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

8.1 ต่ำกว่า 6 ปี

8.2 6-12 ปี

8.3 สูงกว่า 12 ปี

9. จำนวนชั่วโมงที่สอน หมายถึง จำนวนชั่วโมงที่ครูสอนศาสนาอิสลาม สอนในระยะเวลา 1 สัปดาห์ ในโรงเรียนที่ครูสอนศาสนาอิสลามปฏิบัติงานอยู่ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

9.1 ต่ำกว่า 12 ชั่วโมง

9.2 12-20 ชั่วโมง

9.3 สูงกว่า 20 ชั่วโมง

10. รายได้ หมายถึง จำนวนเงินที่ได้รับจากการตอบแทนในการสอนวิชาอิสลามศึกษา เป็นรายเดือนของครูสอนศาสนาอิสลามตามอัตราค่าจ้างของกระทรวงศึกษาธิการ ในปี 2536 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

10.1 ต่ำกว่า 4,000 บาท

10.2 4,000-6,500 บาท

10.3 สูงกว่า 6,500 บาท

11. การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 6 กระทรวงหลัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม) หมายถึง การที่ครูสอนศาสนาอิสลามได้พบปะพูดคุย ออห่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือได้รับคำแนะนำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

11.1 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 1-4 ครั้ง/ปี

11.2 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 5-8 ครั้ง/ปี

11.3 การติดต่อสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ 9-12 ครั้ง/ปี